

ГРАЂАНСКИ РАТ У ХРВАТскоЈ 1991-1995.

Зборник радова 3

Удружење Срба из Хрватске
2007.

Милојко Будимир,
виши кустос

НЕКЕ КОНТРОВЕРЗЕ ОКО ЛОГОРА ЈАСЕНОВАЦ

Хришћански је праштати, али био би гријех злочин и терор заборавити, а жртве бесрамно умањивати и њиховим бројем злурадо манипулисати. Неприхватљиво је наметање колективне одговорности, јер се на тај начин амнестирају од одговорности они који су злочине починили. О геноциду у Јасеновцу морао би да се изјасни и Међународни суд правде, који је недавно одлучио да се десио геноцид у Сребреници. Тек у посљедње вријеме поједини хрватски државници, међу којима предњачи *Стипе Месић*, оградиле су се и осудиле злочиначки фашистички режим. Али ни Месић није био увијек једнако оштар у својим ставовима о Независној држави Хрватској, јер је и он својевремено са хрватским емигрантима пјевао усташке пјесме. У Хрватској се и данас величају усташки злочини и показује „носталгија“ за тим периодом.

Представници невладиних организација критикују писце и уреднике уџбеника историје што у њима нису случај Сребренице издвојили као посебан. По њима, случај Јасеновац „би у уџбеницима требало да се избрише, а да доминантно мјесто има Сребреница“. Такође, траже да се уведе податак „да је 1995. године у Сребреници убијено 8.000 заробљених Муслимана“. Међутим, тај податак нема потпору у документима и доказима па се у уџбеник историје не може унијети нереалан и непровјерен број жртава. Иде се чак дотле да се писци ових уџбеника проглашавају за ретроградне и профашистичке снаге. Према њиховом мишљењу, требало би да се напише да су Срби чинили да су били агресори.

Заборав, прећуткивање и ублажавање чињеница најсуровије се испољило у Јасеновцу. Државни разлози Краљевине Југославије и Брозове федеративне републике налагали су да се злочини почињени у рату прећуткују и забораве, тако да је скривана истина испливала тек на површину у крвавим догађајима послје сецесије Хрватске 1992. године. Тако је за сво вријеме Јасеновац био табу тема у истраживањима и јавности због дневнополитичких разлога.

1. Манипулација бројем јасеновачких жртава

У Другом дневнику РТС (30.4.2006.) гледаоци су могли чути да је у концентрационом логору Јасеновац страдало око 100.000 људи од тога око 52.000 Срба. Овај податак је изнио хрватски предсједник *Стјепан Месић* који је уз то признао „да је на простору бивше Југославије, у ратовима у којима се заједничка држава распала било етничког чишћења, ратних злочина и геноцида.“ И ова бројка представља помак у односу на оно што је утврдила ХДЗ-ова

државна комисија према којој је у Хрватској за вријеме Другог свјетског рата погинуло 79.318 Хрвата, 17.410 Срба, 701 Роми 293 Жидова. У концентрационом логору Јасеновац, по тој комисији, убијено је 2.238 људи, и тај је логор био оправдан јер је затварао противнике НДХ. Месић је коначно признао да је то био геноцид и погром који се више не би смио десити.

Хрватска на разне начине покушава да умањи број жртава у Јасеновцу па се та бројка углавном креће око 70.000. При томе се заборавља да је још 1964. године Комисија судских антрополога која је ископавала масовне гробнице у Јасеновцу и на Доњој Градини, утврдила да је у том усташком логору смрти (или комплексу логора) убијено више од 700.000 Срба, око 80.000 Рома и више од 23.000 Јевреја. Овај број је сигурно и већи јер се никада неће сазнати колико је оних који су бачени у Саву а неки од обдукционих налаза лешева и сада се чувају на Институту за судску медицину у Београду. Њемачки, италијански и други страни извори слажу се са овим статистичким подацима. Према томе број од преко 700.000 побијених Срба треба да остане у литератури и медијима, све док га неко не исправи на основу нових научних истраживања и валидних чињеница.

Од појаве др *Фрање Туђмана* на политичкој позорници, број жртава логора Јасеновац стално се минимизира. Музеј жртава геноцида у Београду има регистровано 84.300 жртава Јасеновца, а преживјели заточеници логора Јасеновац питају се, како се дошло до ових података и којим правом на себе преузимају одговорност за овај број, док би остале жртве остале прекривене тамом заорава. У извјештају Југославенске државне комисије за утврђивање злочина окупатора и његових помагача који је достављен Међународном војном суду у Нирнбергу, децембра 1945. године, наводи се да је у логору Јасеновац погубљено најмање 600.000 заточеника (коришћени су њемачки извори и запљена усташка архива). Према подацима Земаљске комисије Хрватске из 1945. године „у Јасеновцу је уморено заточеника-жртава фашизма од 500.000 до 600.000 жртава." Податке о више стотина хиљада жртава Јасеновца дају и Свети архијерејски синод СПЦ, институт Јад Вашем у Јерусалиму и бројна писана дјела познатих и верификованих научних и јавних радника у којима преовладава број 700.000 жртава.

У другој Југославији није обављен попис жртава усташког геноцида и Независне државе Хрватске из политичких и идеолошких разлога. Због тога се и сада, последице више од 60 година, не може васпоставити списак жртава који би одражавао стварно стање.

Поводом Међународног дана сјећања на жртве холокауста 27. јануара 2007. године у сали Мурат на тргу Ферарезе у Барију, Музеј жртава геноцида из Београда приредио је изложбу о страдању дјете у логору Јасеновац. Том приликом један од аутора изложбе *Јован Мирковић* изнио је податак да је на стратиштима Јасеновца идентификовано до сада 84.300 жртава, од тога броја 47.666 Срба, 12.534 Јевреја, 11.503 Рома, 5.932 Хрвата, 919 муслимана и 5.746 непознатих.¹

¹. Политика, 26.1.2007.

Између минимизирања броја жртава, с једне, и преувеличавања, с друге стране, најчешће процјене броја страдалих крећу се од 500.000 до 700.000, док у литератури која претендује на научни ниво исказан је највећи број од 1.110.929 стрељаних. Међу страдалим логорашима највише је Срба (53%), затим Јевреја (20%), Рома (10%), док је Хрвата (10%) и муслимана (1%). Према књизи Драгоја Лукића „*Били су само дјеца*“ у Јасеновцу је уморено највише српске дјеце (11.888), затим ромске (5.469) и јеврејске (1.911). Међу убијеним идентификовано је 132 хрватске и 17 муслиманске дјеце.

2. Нова поставка јасеновачког музеја

Нова поставка музеја у Јасеновцу чим је отворена 27. новембра 2006. године, изазвала је у јавности оштре реакције. Колико је ова поставка „срамна“ и „срамна“ говори и чињеница да су је критиковали *Ступе Месић* и *Иво Санадер* да „није довољно описана бруталност логора и није довољно приказан ужас који се тамо догодио“.

Негативну оцјену изрекао је и директор Центра „Симон Визентал“ из Јерусалима *Ефраим Зуроф* називајући поставку музеја и едукационог центра „великим разочарењем“. Туђманове тезе о „јасеновачком миту“ утемељене су преко ове музејске поставке. Ријеч је о изостанку генезе усташтва и „НДХ“, порицању Јасеновца као концентрационог логора геноцидног уништења и његово проглашавање за радни логор, вишеструком умањивању броја жртава геноцидног злочина итд. „На моје запрепаштење и невјерицу, овдје није приказана ниједна једина фотографија ни једног комаданта Јасеновца или било кога од главних злочинаца који су водили логор. Дакле, ништа о *Вјекославу Максу Лубурићу* или *Ивици Матковићу* или *Мирославу Филиповићу Мајсторовићу*, или *Љуби Милошу* или *Доминику Пичилију*, или барем о *Шакићу*. Као да није било ни једног документа личне одговорности за геноцид над Србима и Ромима, холокауст над Јеврејима и за убијање хрватских антифашиста“, указује *Зуроф* и подсјећа да је Хрватска осудила комаданта тог логора *Динка Шакића*.² Замјера што на главном попису жртава уз њихова имена нема података о њиховој националној или вјерској припадности. „Овдје ништа не објашњава како се то десило. Јасеновац није био цунами, није се догодио сам од себе. Нека млађа особа која уђе овдје неће схватити како је настала Независна држава Хрватска и зашто се усмјерила на ове људе“.³ *Зуроф* посебно замјера што је избјегнута индивидуализација злочинаца и сва кривица пребачена на апстрактне „усташе“, као да Јасеновац није био дјело цјелокупне НДХ.

У Музеј се није вратила око трећина предратне музејске грађе. Дио експонатна отуђили су хрватски војници када су на почетку 1991. заузели Јасеновац, а од сигурне пропасти у „Бљеску“ музејски фондус спасио је бивши кустос *Симо Брдар*, који је све склонио у Републику Српску. Прије неколико година грађа је преко САД и посредством жидовских организација и музеја враћена у Хрватску.

Реакције на нову поставку су биле бурне. Најснажније су одјекнуле критике чланице Савјета *Јулијане Кош*, представнице Јеврејске општине Загреб по којој „усташе би биле задовољне поставком. То је скандал и срамота. Међу 136 редака текста о жртвама нема ни једног који није увредљив за жртве. Јасеновац

² Политика, 30.11.2006. стр. 4.

³ Политика, 29.12.2006. стр. 4

се назива радним логором, пише да је међу притвореницима било проститутки и криминалаца, што је страшно".⁴

Предсједница Савјета Спомен - подручја Јасеновац *Зорица Ступетић* сматра да је „важно освјестити спознају о томе што је био Јасеновац, иначе ће мо бити саучесници у злочину”.⁵

Након обиласка нове поставке утисци и реакције преживјелих јасеновачких логораша су били углавном негативни. Једна од основних замјерки је била што су спискови непотпуни и да недостају имена њихових ближњих за које је већ одавно познато да су ту страдали. Такође, често је навођено да на одређеним приказима дјеце у логорима није децидно речено којој су нацији припадали, зашто су ту завршили и шта се са њима десило.

Сарадник Центра „Симон Визентал” за Хрватску *Саламон Јазбец* упозорава на потребу исправног учења младежи у Хрватској у погледу Другог свјетског рата на тлу Хрватске, карактера квинслишке НДХ и злочиначког усташког покрета, размјере и страхоту Холокауста у Хрватској као и геноцида над Србима од 1941. до 1945., и осталих тема из те немиле ере. *Према Јазбецу* - нови постав Меморијалног музеја у Јасеновцу томе неће ни мало помоћи, већ ће дјеловати контрапродуктивно, с обзиром да замагљује и недовољно наглашава злочиначки карактер усташког режима, страхоте усташких концлогора и логора смрти Јасеновац. „Овдје се даје једна уљепшана, готово романтизирана слика логорског живота на том претрашном мјесту масовног страдања стотина тисућа њивних људи, што је недопустиво и бит логора смрти претвара у накарадну тривијализацију смрти са свођењем логорског живота на тек једну иначе могуће егзистенције у злочиначкој НДХ”.⁶

3. Тужба Џонатана Левија против Ватиканске банке

У Београду је од 22. до 27. јуна ове године боравио амерички адвокат *Џонатан Леви*. Адвокат *Леви* још од 1999. године у суду у Сан Франциску покушава да постигне моралну и материјалну сатисфакцију за све жртве усташког терора у Јасеновцу, подигавши тужбу против Ватикана, као главног покровитеља тих злочина и пљачке која је при томе извршена. Тужиоци су поријеклом Срби, Јевреји и Украјинци који су преживјели логор смрти, њихова родбина као и организације које представљају 500.000 жртава холокауста. До сада је на страни тужилаштва око 500 појединаца и удружења, а свакодневно се прикључују нови. У овом поступку потребно је што више доказа, нарочито свједочења преживјелих свједока за шта је неопходна боља повезаност и већи публицитет у свим срединама, посебно у Србији гдје се налази највећи број оштећених.

Адвокат *Леви* покушава да Ватикан судским путем плати репарације жртвама геноцида. Тврди да је Ватикан с Нацистичком партијом учествовао у овом страшном злочину и оптужује Ватиканску банку за послеријатно прање новца и профитирања од геноцида. *Леви* сматра да је „у једну руку Ватикан био брз кад је требало да оптужи Израел и Србију пре неколико година, а у другу руку у суштини подржава масакр од 500.000 људи, крађу њихове имовине и по-

⁴ Политика, 12.12.2006. стр. 5.

⁵ Политика, 29.12.2006. стр. 4.

⁶ Писмо г. Јазбеца Одбору за Јасеновац од 29.11.2006

храњивање у Ватиканску банку. Папа *Бенедикт* би требало да се забрине због тога што је (америчким) Савезним судом пољуљан интегритет Свете столице.⁷

Тужитељи такође траже да се изврши ревизија и врати новац државне благајне нацистичке Хрватске, који је према подацима америчког Стејт департамента бесправно по завршетку рата пребачен у Ватиканску банку и друге банке. *Леви* има лиценцу - дозволу да ради као адвокат у Калифорнији и Дистрикту Колумбија. Заступао је организације и појединце који су везани за холокауст и Други свјетски рат укључујући и оне везане за банке, осигурања и принудни рад. *Леви* је и члан Међународне кривичне адвокатске коморе у Хагу.

Припремајући се за овај процес *Леви* је успио, поред различитих докумената да обезбиди и свједочење једног изузетно важног свједока *Вилијама Гавена*, некадашњег агента ЦИА, који је после рата радио у Риму и Верони и који је спреман да свједочи.⁸ Допутовао је у Београд, не само да би сазнао нове драгоцене чињенице, него да се увјери да ли у Србији постоји спремност да добије више од симболичне подршке коју је до сада имао.⁹ Адвокат *Леви* позива Српску православну цркву, политичаре, медије и све оне који се осјећају заинтересованим, да поставе питање Ватикану зашто и даље негира, не признаје истину? Ватикан се извинио Јеврејима и другима, једино се није извинио Србима.¹⁰

⁷ Либерал, бр. 5. год.ТУ, 30.4.2007, стр 3-4

⁸ Политика, 1.7.2007. стр. 7

⁹ Чланови Удружења Срба из Хрватске поводом Левијевог доласка одржали су састанак 20.6.2007. у просторијама Српске либералне странке: **Прилог - Записник са састанка.**

¹⁰ Уз помоћ чланова Удружења и наших пријатеља *Леви* био је примљен код савјетника премијера Александра Симића, у Скупштини Србије, Министарству за дијаспору а судјеловао је и на промоцији књиге др Војислава Шешеља „Римокатолички злочиначки пројекат вештанке хрватске нације“ која је одржана у центру Сава 30.6.2007.

ЗАПИСНИК

ОД 20.062007. ГОД

СА САСТАНКА РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ, ПРИПРЕМУ И
ДОЧЕК АДВОКАТА ЦОНАТА ЛЕВИ ОДРЖАНОГ У ПРОСТОРИЈАМА СЛС

ПРИСУТНИ: Према списку у прилогу.

Састанак је отворио и њиме пресједавао **Милојко Будимир** проф. Председник Координације избјегличких удружења и члан Одбора за Јасеновац.

Након што је поздравио присутне, захвалио на одазиву и учешћу, подијелио пригодан материјал: „*Неке контроверзе око логора Јасеновац*“, подсетио је учеснике скупа да ће у Београду боравити од 22. до 27. јуна 2007. године познати адвокат свјетског гласа господин Цонатан Леви (који је, између осталог и члан Међународне кривичне адвокатске коморе), са колегом Мекдоналдом, па би из тог њиховог боравака требало да и ми извучемо корист у смислу расвјетљавања усташких злочина почињених над Србима током Другог рата. Познато је да је госп. Леви борац за истину о злочинима почињеним у Јасеновцу и другим усташким логорима смрти током Другог свјетског рата над Србима, Јеврејима и Циганима. Подигао је тужбу против Ватикана, као главног покровитеља усташког терора над недужним народом и пљачку, отимачину и пустошење њихове имовине. Будимир је подсетио је да је у часопису „*Либерал*“ од 30.04.2007. год. на стр. 3 објављен чланак под насловом: *Ватикан признао умешаност у геноцид*.

У наставку уводног излагања, прочитао је писма која су му упућена поводом доласка госп. Левија у Београд у којима се наглашава значај његовог доласка, па би сходно томе требало да му се приреди адекватан дочек у престоници. Писма и бајалучка декларација се налазе у прилогу овог записника и чине његов саставни дио.

Након уводног излагања Будимира, развила се конструктивна расправа у којој је учествовала већина присутних У расправи су доминирала слиједећа питања:

- Забрињава чињеница да од 1990. год. ниједна странка ни партија нису ништа покушале ни учиниле да се посвети дужна пажња истини о жртвама Јасеновца и других страстишга почињених од усташких злочина.
- Хрватски народ је јединствен у активностима расвјетљавања чињеница Блајбурга, што није случај код српског народа којем недостаје јединство, када се ради о истини злочина над Србима.
- Госп. Леви долази у Београд по послу из свере свог интересовања, па се његово присуство мора искористити да и ми нађемо свој интерес, јер његово присуство у нашој земљи има изузетно велики значај, како би се открили још неки непознати детаљи и чињенице о усташким злочинима.
- С данашњег аспекта морамо расвјетлити неке чињенице и утврдити истину о оном што данас значи Јасеновац?
- Међународни суд се изјаснио о 7.000 жртава геноцида у Сребреници. Не спори се да је било жртава у Сребреници, али је врло проблематичан број. Међутим, о 700.000 жртава Јасеновца, у којем су страдали у главном Срби, а и Јевреји и Цигани нема изјашњавања међународног суда, што се као гријех, пропуст и немарност може приписати српском корпусу. Мора се истрајати на доказивању истине о жртвама усташког терора у Јасеновцу и другим

Прилог а

страшностима у којима су мучени и на свиреп начин убијани цивили, (дјеца, жене и старчад).

- Леви истиче да су оптужени: Ватиканска банка, Фрањевачки ред и Хрватски ослободилачки покрет јер су помогли да се сакрије опљачкана имовина коју су Хрватски нацисти опљачкали од жртава логора смрти Срба, Јевреја и Рома и других у времену од 1941. до 1945. године.
- Забрињава чињеница да Запад није био довољно упознат о жртвама српског народа у борби против фашизма, укључујући и борбу против свирепих усташких злотора, једине Хитлерове марионетске државе, која је спроводила исте расистичке законе против Јевреја, Срба и Рома, као што је то чинила нацистичка Њемачка.
- Неопходно је да се сачини списак свих злочина над српским народом као што су: логори, јаме, затвори, покрштавање, одузимање дјеце, уиштавање и пљачка храмова, пљачка имовине по градовима и селима, пљачка злата и других драгоцености, учешће Ватикана у злочинима, улога значај и учешће Крунослава Драгановића у свим тим злочиначким подухватима.
- СРС ради интезивно на откривању злочина над Србима, па би и друге странке и партије требале да се угледају на овај примјер и укључе у ту акцију, те да дају свој допринос истини о страдању српског народа у Другом свјетском рату, грађанском рату у Хрватској, Босни и Херцеговини и на Космету.
- Морамо се угледати на Јевреје и користити њихову моћ и утицај.
- Доласку Левија треба дати што већи значај, посветити му пажњу у електронским и штампаним медијима и уприличити за њега пријем на највишем нивоу.
- Да би се чим вјеродостојније расвјетлиле чињенице и сазнала што више детаља јасеновачког злочина, потребно је прикупити што више детаља од прживјелих логораша Јасеновца. У том смислу неопходно је да се отвори могућност евиденције таквих особа које су пребродиле мучилиште и још су увијек на животу.
- Немамо музеја геноцида над Србима, што је недопустиво. Морамо дати свој пуни допринос да се добије такав музеј. У том смислу морамо покренути иницијативу да се ради на томе како би се што прије дошло до такве институције.
- Немамо излаза на Јадранско море. Познато је да је Југославија добила море од италијана, а не Хрватска, а сада смо дошли у ситуацију да смо остали без излаза на Јадранско море. Морамо подсјетити мјеродавне да раде на томе, како би добили дио мора.
- Постоји бојазан у различитост концепта и приступа у оно што је суштина доласка госп. Левија у Београд.
- Ватикан је признао одговорност за злочине у Јасеновцу. То је изузетно важан детаљ који ће послужити Левију за реализацију његових активности. Лични адвокат папе Бенедикта је признао да је Ватикан био умјешан у геноцид које је починила Хрватска војска за вријеме Другог свјетског рата, када је убијено око 700.000 Срба и Јевреја.
- Сазнање о улози Крунослава Драгановића о трансферу блага Јевреја и других у Ватикан је је веома значајна за расветљавање детаља потребних за утврђивање истине и за подношење захтјева за поврат тог блага.

Прилог б

- Према сазнањима два сандука блага остало је на Каптолу, што није мало. То је једна од тачака оптужбе Левија, који је ступио у контакт са представницима Народне банке Србије, везано за расвјетљавање тог случаја.
- Злато које се почетком Другог свјетског рата нашло у Никшићу, не треба везивати за политичке партије јер би то имало негативне последице посебно уСАД.
- Краљ Петар Први Карађорђевић је 1904. године издао наредбу да се напишу све жртве из времена Првог Српског устанка па надаље. На жалост тај попис није никад сачињен. Више су направили појединци него државни органи који су били дужни да то ураде. Ни данас немамо каталог страдања Срба, што нам не служи на част.
- Злато које је однесено у Ватикан не припада само Јеврејима, него и Србима, јер је било веома богатих Срба у Славонији, Загребу и другим мјестима који су одведени у Јасеновац и тамо погубљени. Са господином Левијем треба отворити нову тему и о тим питањима, посебно и због тога што је Леви врло отворен и спреман на компромис.
- За Никшић је одвезено 11 сандука (тона), од којих су две тоне одвезена за Хрватску. То су та две тоне која су се нашла на Каптолу, од којих се, према неким сазнањима, финасирала куповина наоружања за грађански рат у Хрватској 1991.-1995. године.

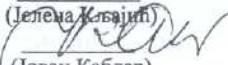
На основу проведене конструктивне расправе, мншљења, ставова и констатација, може се извести слиједећи

ЗАКЉУЧАК

1. Састанак је био конструктиван, садржајан, плодан и веома користан.
2. Доласку госп. Џонатан Левију и његовом боравку у Београду треба дати што већи публицитет и значај, јер то заслужује личност као што је госп. Леви с обзиром на проблематику којом се бави, а која је повезана и са судбином и трагедијом српског народа.
3. Потребно је да се госп. Левију уприличи састанак на највишем нивоу и то:
 - У Академији наука,
 - У Патријаршији код Његове светости патријарха Павла,
 - Код председника Републике или премијера,
 - Код председника Народне скупштине.
4. Размотрити могућност отварања канцеларије за евидентирање жртава Јасеновца, а посебно преживјелих логораша
5. Осудити покушаје НВО да се у уџбенике умјесто јасеновачке трагедије убаци Сребренички случај.
6. Хрватски званичници манипулишу бројем жртава у фабрици смрти Јасеновац и приказују број од 70.000 што је само десетина од стварног броја. Комисија српских антрополога утврдила је још давне 1964. год. да је убијено најмање 700.000 невиних људи, жена, дјеце и старчади само зато што су припадали српској нацији.

ЗАПИСНИК

САСТАВИЛИ:

(Јелена Кљавић)

(Јован Каблар)

Прилог в